

Προκόπιος Παυλόπουλος
Ελληνική Γλώσσα και Ελληνικός Πολιτισμός

Η ιστορική εξέλιξη της Ελληνικής Γλώσσας αποδεικνύει ότι η σχέση της με τον Ελληνικό Πολιτισμό ήταν και παραμένει διαλεκτική. Με την έννοια ότι βεβαίως όσο μια γλώσσα είναι σε θέση να εκφράσει και να διατυπώσει, άρα και ν' αποτυπώσει, μεγάλα νοήματα και να συμβάλει στην αναζήτηση της Επιστημονικής Αλήθειας και στην στερέωση της «Σοφίας» -φυσικά πρωτίστως ως Φιλοσοφίας- τόσο πιο σημαντικός είναι ο Πολιτισμός που στηρίζεται σε αυτή. Και, e contrario αλλά συνακόλουθα, όσο πιο σημαντικός, προς την ως άνω κατεύθυνση, γίνεται ένας Πολιτισμός, τόσο περισσότερο και η γλώσσα καταξιώνεται ως μέσο διαμόρφωσης και έκφρασής του. Επέκεινα, η Ελληνική Γλώσσα διευκολύνει τα μέγιστα τον Διάλογο των Πολιτισμών. Το συμπέρασμα αυτό εδράζεται και στο ότι ο πραγματικός Πολιτισμός, ο οποίος από την φύση του έχει στο επίκεντρό του τον Άνθρωπο, σέβεται, δίχως εκπτώσεις και συμβιβασμούς, την διαφορετικότητα των Ανθρώπων. Και τούτο διότι ως ύψιστο δείγμα στοιχειώδους Ανθρωπισμού, ο σεβασμός της διαφορετικότητας ισοδυναμεί με τον σεβασμό της Δημοκρατίας και του Πολιτισμού.

Μηνάς Πασχόπουλος
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Ιατρική ορολογία στα χρόνια της Επανάστασης

Η παρεχόμενη υγειονομική φροντίδα, κατά την περίοδο της εθνικής παλιγγενεσίας, ήταν ανάλογη με το υφιστάμενο επίπεδο των ιατρικών γνώσεων της εποχής. Η ελλιπής ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και κοινωνική πρόνοια ήταν ιδιαίτερα αισθητή από τις πρώτες κιόλας μέρες του αγώνα της Ανεξαρτησίας αφού οι θεράποντες είχαν να αντιμετωπίσουν εκτός από τους τραυματίες των μαχών και τον νοσούντα από επιδημικές και όχι μόνο ασθένειες άμαχο πληθυσμό.

Η παρούσα ανακοίνωση ιχνηλατεί τους τρόπους με τους οποίους οι ελάχιστοι επιστήμονες, οι φιλέλληλες και οι πρακτικοί ιατροί αντιμετώπισαν τα πολεμικά τραύματα και τις κακώσεις, τις χειρουργικές επεμβάσεις όπως και τη θεραπεία της δυσεντερίας, της χολέρας, της ευλογιάς και της ελονοσίας. Στο επίκεντρο της ανακοίνωσής μας βρίσκεται η έρευνα και παρουσίαση της ιατρικής ορολογίας που αναπτύχθηκε και καλλιεργήθηκε στα χρόνια της Επανάστασης.

Σταύρος Δ. Νικολόπουλος
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Ο ρόλος της τεχνολογικής εγγύτητας σε περιόδους κοινωνικής αποστασιοποίησης

Στην τρέχουσα περίοδο της κοινωνικής αστάθειας, η εμμένουσα πανδημία έθεσε εκ νέου, με επιτακτικό μάλιστα τρόπο, ερωτήματα κοινωνικής εγγύτητας και φυσικής απόστασης σε πρακτικό, καθημερινό επίπεδο αλλά και θεωρητικό, φιλοσοφικό. Πέρα από κάθε φιλοσοφική ή κοινωνιολογική προσέγγιση των ερωτημάτων, η κοινή λογική προτάσσει μια απλή ερμηνεία: η μετάβαση στην κοινωνική αποστασιοποίηση αποτελεί ενέργεια που αντιβαίνει στην ανθρώπινη φύση. Η αναζήτηση επομένως

σήμερα νέων μορφών κοινωνικής αλληλεπίδρασης, έφερε στο προσκήνιο ένα άλλο, διαφορετικό μέσο κοινωνικής συνοχής, αναδεικνύοντας την τεχνολογική οπτική της εγγύτητας. Φώτισε τεχνολογικά επιτεύγματα της επιστήμης, πρόβαλε συνθήκες και ψηφιακές δραστηριότητες κοινωνικής αλληλεπίδρασης και ανέδειξε ζητήματα που ήδη είχαν αρχίσει να επιτείνονται στην ψηφιακή εποχή μας. Σύντομα εμφανίστηκε, λοιπόν, ένα νέο δίπολο τεχνολογικής και κοινωνικής εγγύτητας, μια μοιραία δυαδική σχέση η οποία ήρθε ως από μηχανής θεός να καλύψει το έλλειμα της φυσικής εγγύτητας και να αποκαταστήσει, με το δικό της τρόπο, την κοινωνική ισορροπία σε ένα περιβάλλον φυσικής απομόνωσης και κοινωνικής αποστασιοποίησης. Περιγράφονται οι σημερινές συνθήκες της κοινωνικής αποστασιοποίησης και παρουσιάζονται οι διαστάσεις της ραγδαία αναπτυσσόμενης τεχνολογίας και οι τρόποι που αυτή οδηγεί στη διαμόρφωση των μελλοντικών κοινωνιών.

Ζωή Γαβριλίδου

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Εννοιολογικές μεταφορές και Ελληνική Επανάσταση: μια κριτική ανάλυση

Οι συμμετέχοντες στον δημόσιο λόγο μετέρχονται διαφορετικών τύπων πλαισίωσης, προκειμένου να παρέμβουν στην κατασκευή του νοήματος και να κατευθύνουν τους αποδέκτες στον τρόπο με τον οποίο προσλαμβάνουν και αξιολογούν ζητήματα της πολιτικής επικαιρότητας. Ποικίλοι μηχανισμοί πλαισίωσης χρησιμοποιούνται για να σχηματοποιήσουν τον δημόσιο λόγο και να προβάλουν συγκεκριμένη νοηματοδότηση της πραγματικότητας, φωτίζοντας κάποιες όψεις των κοινωνικοπολιτικών ζητημάτων αποσιωπώντας κάποιες άλλες.

Ένας από τους πιο δημοφιλείς μηχανισμούς πλαισίωσης είναι η μεταφορά. Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι να (1) αναζητήσει σε κείμενα της εποχής τις πιο επικρατούσες εννοιολογικές μεταφορές για την Επανάσταση του 1821, και (2) να προβεί σε μια κριτική ανάλυση των προοπτικών που εισάγουν οι μεταφορές αυτές και των συνεπαγωγών που γεννούν συζητώντας ταυτόχρονα τον ρόλο της μεταφοράς σε ιστορικά κείμενα. Μια τέτοια κριτική ανάλυση θα μας επιτρέψει να αναδείξουμε τόσο τις γνωσιακές όσο και τις κοινωνιοπραγματολογικές διεργασίες που παράγουν μεταφορές στον δημόσιο λόγο και να φωτίσουμε την εννοιολογική δομή των μεταφορών αλλά και την ιδεολογική τους εκκίνηση. Η ανάλυση λαμβάνει υπόψη της τις αρχές της Θεωρίας της Εννοιολογικής Μεταφοράς (Lakoff & Johnson 1980; Kövecses 2020) και της Κριτικής Ανάλυσης της Μεταφοράς Charteris-Black 2004).

Νικόλαος Παντελίδης

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η γλωσσική επικοινωνία το '21

Το ζήτημα της προφορικής γλωσσικής συνεννόησης Ελλήνων προερχόμενων από διαφορετικές περιοχές του ελληνόφωνου κόσμου, κατά τον πρώιμο 19^ο αιώνα (εποχή του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα), δεν έχει μέχρι σήμερα διερευνηθεί επαρκώς. Θεωρείται γενικά ότι η γλωσσική επικοινωνία δεν ήταν δυσχερής, είτε επειδή οι διαφορές μεταξύ των τοπικών ελληνικών διαλέκτων ήταν μικρές είτε διότι είχε αρχίσει ήδη προεπαναστατικά να διαμορφώνεται μια κοινή προφορική ελληνική γλώσσα, στην οποία μπορούσαν να επικοινωνήσουν χωρίς πρόβλημα Έλληνες από

διαφορετικές περιοχές. Στην παρούσα ανακοίνωση, α) θα παρουσιαστεί η ευρεία διαλεκτική ποικιλία του ελληνικού κόσμου της εποχής, β) θα εξεταστούν οι σπάνιες μαρτυρίες και μεταγλωσσικές αναφορές συγχρόνων σχετικά με το ζήτημα της γλωσσικής συνεννόησης και, ειδικότερα, με την ύπαρξη ή μη, προφορικής κοινής Ελληνικής, και, γ) θα γίνει αναφορά στη χρήση στοιχείων των τοπικών διαλέκτων σε κείμενα αγωνιστών του '21 (π.χ. απομνημονεύματα του Μακρυγιάννη).

Πηνελόπη Καμπάκη Βουγιουκλή
Πανεπιστήμιο Θράκης

Τοπία γλωσσικής ετερότητας στη Θράκη

Σήμερα το διαδίκτυο, που αρχικά συνετέλεσε στη διαδικασία της γλωσσικής ομογενοποίησης, δίνει διέξοδο στη δυναμική επανεμφάνιση μορφών διαλεκτικών ποικιλιών, κυρίως γεωγραφικών, μέσα από ιστοσελίδες, όπου αντιμετωπίζονται, συχνότατα με χιουμοριστική -όχι περιπαικτική- διάθεση, αλλά πάντα με ιδιαίτερα θετικό πνεύμα, ως φορείς πολιτιστικών και γλωσσικών αξιών. Αξιοποιώντας λοιπόν την ευκαιρία του διαδικτύου κι από τη στιγμή που η έρευνα πεδίου έγινε πρακτικώς αδύνατη λόγω των απαγορεύσεων του κορονοϊού, έχουμε συνεχίσει και διευρύνει την έρευνά μας σε διαφορετικές περιοχές της Θράκης με χαρακτηριστικές ντοπιολαλιές-ποικιλίες της θρακιώτικης διαλέκτου. Η ποικιλομορφία της Θράκης είναι εντυπωσιακή, τόσο σε ελληνικές όσο και αλλόγλωσσες μορφές με τεράστιο ενδιαφέρον και ελλιπή έρευνα. Στη συγκεκριμένη παρουσίαση θα παρουσιάσουμε γλωσσικά τοπία από τρεις διαφορετικές περιοχές της Θράκης, του Σουφλίου στον Έβρο, του Ιάσμου και τρεις ποικιλίες της Ξυλαγανής στη Ροδόπη, όλες νεοελληνικές διαλεκτικές μορφές οι οποίες ακόμη παραμένουν ζωντανές και χρησιμοποιούνται από έναν ικανό αριθμό χρηστών χωρίς να αποτελούν μουσειακό είδος.

Σταυρούλα Τσιπλάκου
Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Γλωσσικά τοπία και αντιγλώσσα: εικόνες από τη Λευκωσία

Στην εργασία αυτή επιχειρείται μια αρχική χαρτογράφηση πτυχών του αστικού τοπίου της Λευκωσίας, της τελευταίας διαιρεμένης ευρωπαϊκής πρωτεύουσας. Βάση της ανάλυσης αποτελούν κείμενα εντοπισμένα στην εντός των τειχών Λευκωσία, στις γειτονικές μεταξύ τους περιοχές της Φανερωμένης και του Ταχτακαλά, που συνορεύουν με την «πράσινη γραμμή» που ακόμα διαιρεί την πόλη. Πρόκειται για περιοχές που από τη μια πλευρά χαρακτηρίζονται από εγκατάλειψη κι από την άλλη από προσπάθειες αναβίωσης με τη δημιουργία πολιτιστικών κέντρων και ζωνών νυχτερινής ζωής. Τα κείμενα που εξετάζονται είναι πολιτικά συνθήματα, ανακοινώσεις, π.χ. για πορείες διαμαρτυρίας ή για τοπικές εκδηλώσεις, γκραφίτι, πινακίδες κ.λπ., όπου εμφανίζονται (α) στοιχεία της κυπριακής διαλέκτου, η χρήση της οποίας θεωρείται ακόμα σε μεγάλο βαθμό ακατάλληλη για το δημόσιο πεδίο· (β) μείξη κωδίκων μεταξύ κυπριακής ελληνικής, πρότυπης ελληνικής ή και αγγλικής· (γ) σκόπιμα αντιγραμματικές δομές· (δ) ανατροπές των συμβάσεων του γραπτού λόγου. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι η απουσία τυποποιημένης γραφής για τη διάλεκτο αξιοποιείται για να παραγάγει διαφόρων ειδών ενδεικτικότητες). Από μεθοδολογική άποψη επιχειρείται μια γλωσσική ανάλυση στο μικροεπίπεδο

συγκεκριμένων κειμένων ως προς τη λειτουργία της γλωσσικής ιδιοκατασκευής (bricolage) ή της διαγλωσσικότητας (translanguaging) και της υπερποικιλότητας (superdiversity) που εμφανίζουν. Στη συνέχεια επιχειρείται μια πρώτη απόπειρα ερμηνείας της λειτουργίας τους στο μακροεπίπεδο ως ενδεικτών ιδεολογικών τοποθετήσεων από συγκεκριμένες υποκειμενικότητες που κατασκευάζουν τους αστικούς αυτούς χώρους ως πτυχές glocal ταυτοτήτων με συγκεκριμένη αντικανονιστική πολιτική φόρτιση.

Μαρίνα Τζακώστα
Πανεπιστήμιο Κρήτης

«Με sms και όχι με click away το άνοιγμα του λιανεμπορίου»: Ο γλωσσικός δανεισμός ως εργαλείο γλωσσικής δημιουργικότητας και γλωσσικού εμπλουτισμού

Ο γλωσσικός δανεισμός δεν είναι μια προσφάτως εμφανιζόμενη γλωσσική διαδικασία, ούτε γλωσσικό φαινόμενο μόνο της Ελληνικής (Winter-Froemel 2008). Είναι προϊόν γλωσσικής επαφής, το οποίο συστηματοποιείται ανάλογα με την ένταση της γλωσσικής επαφής και επηρεάζεται από τις περιρρέουσες κοινωνικοπολιτισμικές συνθήκες (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 1996, 2001). Η πανδημία του κορονοϊού υπήρξε μια καλή αφορμή μιας συζήτησης που ξεκίνησε από την καταγωγή της λέξης κορονοϊός (Μπαμπινιώτης 2020) και έφτασε μέχρι την εμφάνιση στην Ελληνική λεξιλογικών σχηματισμών, όπως λοκντάουν, click away κλπ (Μπαμπινιώτης 2020, Τζακώστα 2020, Φλιάτουρας 2020).

Στην ανακοίνωσή μου παρουσιάζονται τα πρώτα αποτελέσματα μιας εν εξελίξει έρευνας πάνω στον γλωσσικό δανεισμό στην οποία συμμετείχαν περισσότεροι από 100 φυσικοί ομιλητές της Ελληνικής. Στην έρευνα το κοινό σημείο των δάνειων δομών είναι η υιοθέτηση των πλέον αμαρκάριστων – ειδικά σε φωνολογικό επίπεδο - δομών. Οι επιλογές των συμμετεχόντων υποδεικνύουν τον καθορισμό επιπέδων ενσωμάτωσης των δάνειων στην γλώσσα υποδοχής άμεσα συναρτώμενων με τον χρόνο ενσωμάτωσης. Τα προτεινόμενα επίπεδα ενσωμάτωσης αναδεικνύουν την αλληλεπίδραση της γλώσσας δανεισμού με την γλώσσα υποδοχής. Τέλος, δείχνεται ότι ο γλωσσικός δανεισμός είναι ένα αποτελεσματικό εργαλείο διδασκαλίας και εκμάθησης του λεξιλογίου.

Αθανάσιος Μιχάλης
Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Γλωσσική διδασκαλία: ανάδειξη της ελευθερίας στη χρήση της γλώσσας και συνειδητοποίηση των παγίδων του ηγεμονικού λόγου

Μία από τις κύριες επιδιώξεις του γλωσσικού μαθήματος είναι η συνειδητοποίηση από τους μαθητές ενός από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά της γλώσσας: της δημιουργικότητάς της. Η επιδίωξη αυτή επιτυγχάνεται μέσω της κατανόησης από τους μαθητές των δομικών, λεξιλογικών, γραμματικών και υφολογικών επιλογών που έχουν στη διάθεσή τους ως μέσων δημιουργίας νοήματος.

Επιπρόσθετα, βασικός στόχος της εκπαίδευσης είναι η κριτική ανάλυση των κειμένων που επεξεργάζονται οι μαθητές μέσω αξιολόγησης των επιλογών του

συγγραφέα, σε σχέση με τις προθέσεις του, το επικοινωνιακό πλαίσιο και το κοινωνικοπολιτισμικό περιεχόμενο της παραγωγής του κειμένου. Μέσω της ανάλυσης αυτής γίνονται αντιληπτά τα ρητά αλλά και τα υπόρρητα μηνύματα που επιδιώκει να παραγάγει ο δημιουργός του κειμένου, με αποτέλεσμα οι μαθητές να καθίστανται ενεργοί αναγνώστες και πολίτες.

Νικολέττα Τσιτσανούδη – Μαλλίδη

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

‘Φοβογλώσσα’ και δέσμευση της ελευθερίας της έκφρασης

Με τον νεολογισμό «φοβογλώσσα» επιχειρώ να δώσω μορφή (*σημαίνουν*) στην έννοια (*σημαινόμενο*) μιας συνεχούς στράτευσης γλωσσικών όρων με στόχο την αποτελεσματική άσκηση ελέγχου και εξουσίας επάνω σε μεγάλους πληθυσμούς και στο όνομα βασικών και μη διαπραγματεύσιμων αγαθών, όπως η ζωή, η ελευθερία, η ειρήνη, η προστασία του έθνους. Αγαθά που δεν διανοείται εύκολα το «νόημον» μέλος της κοινότητας να αμφισβητήσει. Διάκειται μάλιστα θετικά, όταν δεν «συνωμοσιολογεί», σε όσους εντέλλονται ή δεσμεύονται για την υπεράσπισή τους, αμβλύνοντας άμυνες και υποχωρώντας ως προς τις πιθανές αμφισβητήσεις.

Η φοβογλώσσα διαθέτει σταθερό φορτίο συγκεκριμένων χαρακτηριστικών εξουσιαστικού λόγου (είναι πλεονάζουσα, αξιολογική, «δραματουργική» και ενίοτε συνθηματολογική), αλλά με ευελιξία και ευμεταβλησία μεταμορφώνεται και προσαρμόζεται ανάλογα με τις αλληλοδιάδοχες καταστάσεις και το κοινωνικό – οικονομικό status των εν δυνάμει παραληπτών, μελών πάντοτε πολυσχιδών ακροατηρίων. Είναι μεταμορφώσιμη. Αφομοιώνει με ταχύτητα τους νεολογισμούς, και με διαδικασίες fast track δημιουργεί όχι μόνον νέες λέξεις, αλλά νέα πλέγματα λέξεων, ενίοτε σε σημασιολογικά πεδία. Διακρίνεται από μετατρεψιμότητα. Βασίζεται σε αναθεωρήσεις και επαναδιαπραγματεύσεις της νοηματοδότησης λέξεων και φράσεων. Η «επαναβάπτιση» των περιεχομένων, εάν θα μπορούσα να περιγράψω με αυτόν τον τρόπο την εν πολλοίς αυθαίρετη χρήση των μορφών για να απεικονίσουν διαφορετικές ενέργειες ή καταστάσεις, μπορεί να οδηγήσει το κοινό των παραληπτών σε μία παραλυτική σύγχυση, με την «ομοφωνία» την οποία επιβάλλει μερίδα των ΜΜΕ (Πρεβελάκης& Τσιτσανούδη, 2021).

Nicolas Prevelakis

Harvard University

Ελευθερία της έκφρασης, εγγύτητα και κοινωνικά δίκτυα

Τα κοινωνικά δίκτυα αντιμετωπίστηκαν αρχικά ως ένα πεδίο ελευθερίας της έκφρασης και χώρος δημοκρατίας. Το 2008, στο βιβλίο *The AI Jazeera Effect*, ο πολιτικός αναλυτής Phillip Seib εξηγούσε τη συνεισφορά του twitter στην δημιουργία, οργάνωση, και κινητοποίηση δημοκρατικών κινημάτων σε αυταρχικά καθεστώτα, εκφράζοντας την ελπίδα ότι το διαδίκτυο αποτελεί, από τη φύση του, παράγοντα εκδημοκρατισμού. Τα τελευταία χρόνια όμως, διαπιστώνουμε ότι μπορούν να γίνουν χώροι αποκλεισμού, προπαγάνδας, ψευδών ειδήσεων και εκφοβισμού. Παρατηρούνται φαινόμενα λεκτικής βίας, παρακίνησης σε σωματική

βία, ψυχολογικής βίας ακόμα και σε πολύ μικρές ηλικίες. Κατά την περίοδο της πανδημίας, συζητήθηκε η δυνατότητα διαγραφής μηνυμάτων που παραβιάζουν τις αρχές συγκεκριμένων δικτύων, είτε μέσω διασποράς παραπληροφόρησης, είτε μέσω ύβρεων ή προσβολών.

Ως ποιο σημείο είναι επιθυμητός ο περιορισμός, ή ο έλεγχος, του λόγου στα κοινωνικά δίκτυα; Και υπό ποιους όρους μπορούν τα κοινωνικά δίκτυα ακόμα να θεωρηθούν χώρος δημοκρατίας και ελεύθερου διαλόγου;

Λίνα Ρόζη
Πανεπιστήμιο Πατρών

Φωνές που αφηγούνται: η δημιουργική δύναμη της θεατρικής γλώσσας

Μια ξεχωριστή ιδιότητα της θεατρικής γλώσσας είναι η σχεδόν υλική διάσταση που αποκτά καθώς ακούγεται στη σκηνή. Γίνεται η φωνή, που αλλάζει διαρκώς καθώς επιχειρεί να πείσει τους ακροατές της πλατείας για όσα εξιστορεί. Μια φωνή που με ξεχωριστό χρώμα και τονισμό, με αυξομειούμενη ένταση και συναισθηματική φόρτιση μας καθοδηγεί υποδεικνύοντας τα σημεία που πρέπει να ακούσουμε και να «δούμε» με μεγαλύτερη προσοχή. Σε ορισμένα είδη του σύγχρονου θεάτρου κυριαρχεί η ιδέα αυτή της φωνής που μας ξεναγεί στα νοήματα και τις εικόνες της παράστασης. Συχνά πρόκειται για θεατρικά κείμενα ή παραστάσεις που στηρίζονται στη χρήση της μονολογικής φόρμας: οι δραματουργοί-ραψωδοί συνθέτουν και οι ηθοποιοί ζωντανεύουν τις αφηγήσεις αυτές με τη φωνή τους.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν οι ιστορίες που λειτουργούν ως μαρτυρίες μιας εποχής και εξιστορούν τη διαδρομή πραγματικών ή φανταστικών προσώπων, τα οποία, μέσω της αφήγησης, βγαίνουν από την ανωνυμία και τη σιωπή της Ιστορίας. Τα τελευταία χρόνια η ελληνική σκηνή φιλοξενεί πολύ συχνά παραστάσεις στις οποίες η γλώσσα ως πρώτη ύλη και ως ήχος συνθέτουν τέτοιου είδους αφηγήσεις ζωής. Η φωνή του ηθοποιού που καταθέτει τη «μαρτυρία» στη σκηνή λειτουργεί λυτρωτικά για το κεντρικό πρόσωπο: γίνεται το μέσον για τη χειραφέτησή του, για την ένταξη της ατομικής ιστορίας στο πεδίο της συλλογικής Ιστορίας και μνήμης.

Ηλίας Τεμπέλης
Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

«Έλλην σημαίνει άνθρωπος εϋτακτος, ελεύθερος και εύγενής»: Γλώσσα και ελευθερία στον ιατροφιλόσοφο Θωμά Μανδακάση (1709-1796).

Σύμφωνα με τον ιατροφιλόσοφο Θωμά Μανδακάση (Καστοριά 1709 – Λειψία 1796), εκπρόσωπο του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, «Έλλην σημαίνει άνθρωπος εϋτακτος, ελεύθερος και εύγενής, ένάρετος και άξιωματικός, σοφός και μαθηματικός, έλεήμων και εϋσπλαχνος». Εκτός της ελευθερίας, ο Μανδακάσης θεωρούσε ότι στις ιδιότητες του Έλληνα πρέπει να ανήκει και η σωστή χρήση και διάδοση της ξεχωριστής γλώσσας του, η οποία είναι το όχημα της αρχαίας σοφίας, αλλά και της χριστιανικής αλήθειας. Προς αυτήν την κατεύθυνση εξέδωσε, μεταξύ άλλων, το έργο *Φυλλάδα* (Λειψία 1761), το οποίο υπήρξε το πρώτο χρονολογημένο έντυπο νεοελληνικό αλφαβητάριο. Σε αυτό ο Μανδακάσης, ασκώντας κριτική και σε αναποτελεσματικές παιδαγωγικές πρακτικές του παρελθόντος, παρακινούσε τους δασκάλους, μετά την εκμάθηση των γραμμάτων και των συλλαβών, να διδάσκουν θρησκευτικά κείμενα, προσεγγίζοντάς

τα ολιστικά, έτσι ώστε τα παιδιά να αφομοιώνουν τη γλώσσα μέσα από τη χρήση της. Χάρη σε όλες αυτές τις αξίες, ο Μανδακάσης ανέμενε την επίτευξη της ευδαιμονίας για ολόκληρο το γένος, έτσι ώστε, στην επικοινωνία τους με τους άλλους λαούς, οι ελεύθεροι Έλληνες να καταστούν πάλι γι' αυτούς «σεβάσμιοι καὶ χρησιμώτατοι καὶ ὠφελιμώτατοι καὶ ἀναγκαϊότατοι».

Νίκος Μαθιουδάκης,
Πανεπιστήμιο Γρανάδας, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
Ελευθερία της Λογοτεχνίας: Τα «όρια» των επιλογών και των αποκλίσεων

Η λογοτεχνία, γένους θηλυκού, ευφάνταστη και άκρως δημιουργική, αποτελεί ένα πεδίο συζήτησης διαχρονικά τόσο σε επίπεδο γλώσσα όσο και σε επίπεδο φιλολογίας. Στην παρούσα εισήγηση πρόκειται να «περιδιαβούμε» στα χαρακτηριστικά της λογοτεχνικής γλώσσας, διασαφηνίζοντας τα στοιχεία που σκιαγραφούν την ποιητική γραμματική ενός συγγραφέα, το ιδιότυπα εκφραστικό του αποτύπωμα, την προσωπική του σφραγίδα. Κατά Jakobson, η τέχνη και η τεχνική του ποιητικού λόγου είναι είτε «γραμματική» είτε «αντι-γραμματική» ποτέ, όμως, δεν είναι «α-γραμματική». Οπότε, οι συγγραφικές επιλογές και αποκλίσεις δημιουργούν το ύφος της γλώσσας του εκάστοτε λογοτέχνη, σημειώνοντας emphaticά πως τα «όρια» των επιλογών και των αποκλίσεων παρουσιάζουν μια σχετική ασάφεια. Όμως, η ελευθερία της γλώσσας της λογοτεχνίας υπάγεται (υποχρεωτικά) σε κανόνες που αφενός επιβάλλονται από τον ίδιο τον συγγραφέα, αλλά αφετέρου οφείλουν να υπακούν στις προσαγές του κοινού αναγνωστικού συνόλου, γιατί το δίχως άλλο η λογοτεχνική ασάφεια μπορεί να μετατρέψει την «ελευθερία» σε «ελευθεριότητα», πράγμα μη αποδεκτό. Άλλωστε, είναι γεγονός πως προσπάθεια του δημιουργού είναι να αξιοποιήσει στον μέγιστο αλλά και δυνατό βαθμό τις εκφραστικές ικανότητες του λόγου, προβάλλοντας μια «αγωνία του λόγου» και αναδεικνύοντας βασικά χαρακτηριστικά του ύφους του.

Θοδωρής Παπαϊωάννου
Université Paul-Valéry – Montpellier
Μεταξύ προσωπικής ποίησης και μαζικής αλγοριθμοποίησης – Γλώσσα, ελευθερία έκφρασης, ναρκισσισμός και χειραγώγηση στην ψηφιακή πολιτεία.

Ανοικτός ορίζοντας και λαβύρινθος, η εποχή μας – εποχή του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, του εκδημοκρατισμού της γνώσης και του κατασκοπευτικού καπιταλισμού, της άμεσης πρόσβασης στην πληροφορία και της άλλο τόσο εύκολης χειραγώγησης, ερεθίζει, προκαλεί ή/και απειλεί το ανθρώπινο πρόσωπο, καλώντας το να στοχαστεί τη μετα-πραγματικότητά του και να εφεύρει ένα νέο κοινωνικό συμβόλαιο – το κοινωνικό συμβόλαιο του *Ψηφιακού Διαφωτισμού*. Η πρόσληψη εννοιών όπως αυτές της γλώσσας και της ελευθερίας έκφρασης, αποδομείται και θαμπώνει στους καθρέφτες των ψηφιακών ναρκίσσων.

Μήπως, τελικά, το αίτημα και σε αυτή τη -μετά τη μετανεωτερικότητα- συνθήκη είναι η επανέυρεση του ανθρώπινου προσώπου και η κατάφασή του μέσω της εκ νέου σύλληψης της γλώσσας; Μίας γλώσσας -δέσποινας του λόγου- που προάγει την

ελευθερία του ανθρώπου, προσφέροντάς του το προνόμιο της αυθεντικής έκφρασης μέσω της ποίησης, προστατεύοντάς τον, με αυτόν τον τρόπο, από την απειλή της ακύρωσής του μέσα στους δαιδάλους της μαζικής αλγοριθμοποίησης;

Patricia Koromvokis
Macquarie University

Ελευθερία επιλογής και δημιουργικότητα κατά την εκμάθηση της ελληνικής ως δεύτερης/ ξένης γλώσσας. Ενδεικτικές προτάσεις από τάξεις στην Αυστραλία.

Τα τελευταία χρόνια έχει δοθεί έμφαση στο νόημα (meaning) και την παροχή επιλογής (choice) και ελευθερίας (freedom) στους μαθητές κατά την εκμάθηση και τη χρήση γλώσσας. Η επιλογή και η ελευθερία των γλωσσικών ασκήσεων ενεργοποιούν τις γνωστικές διαδικασίες (cognitive processes) και τη χρήση της γλώσσας σε πραγματικές συνθήκες από τους μαθητές (Ellis 2003). Όμως, οι γλωσσικές ασκήσεις παρά τον ισχυρισμό ότι επικεντρώνονται στο «νόημα» (meaning-focused) [2], εστιάζουν στο ήδη «γνωστό νόημα» (known meaning) με αποτέλεσμα οι μαθητές της Γ2 να μην κατακτούν ή να μην επιθυμούν ή ακόμη και να αδυνατούν να εξερευνήσουν μια πιο σύνθετη μορφή της γλώσσας. Η παρουσίαση αρχικά θα αναλύσει 'το παράδοξο' της ελευθερίας (freedom), της επιλογής (choice) και της εστίασης στο νόημα (focus on meaning) των γλωσσικών ασκήσεων στη Γ2. Στη συνέχεια, θα δοθούν ενδεικτικές προτάσεις σχεδιασμού γλωσσικών ασκήσεων που ενσωματώνουν βασικά χαρακτηριστικά των δημιουργικών εργασιών, ιδίως την ανάγκη χρήσης γλώσσας για την κατασκευή άγνωστου νοήματος και τη χρήση περιορισμών για τη διευκόλυνση της δημιουργικής χρήσης της γλώσσας.

Ιωάννα Λεκκάκου
Ocean County College, NJ

Πολιτική ορθότητα στην αίθουσα διδασκαλίας της δεύτερης/ξένης γλώσσας στις ΗΠΑ. Ένα παιχνίδι λογοκρισίας και ελευθερίας

Στην αίθουσα διδασκαλίας των ελληνικών ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα το αντικείμενο διδασκαλίας είναι το ίδιο με το μέσο διδασκαλίας. Διδάσκει κανείς γλώσσα και πολιτισμό ακόμα και με απλή απεύθυνση στους μαθητές/φοιτητές του. Επομένως, θέματα πολιτισμού ανακύπτουν συνεχώς και σχετίζονται με τα διαφορετικά πιστεύω για το τι είναι ορθό και πολιτικά αποδεκτό σε κάθε χώρα ή και κοινότητα. Στις ΗΠΑ τα πρόσφατα κινήματα *me too* και *black lives matter* έχουν πυροδοτήσει ουσιαστικές συζητήσεις περί ισότητας και αποδοχής της διαφορετικότητας.

Στην παρούσα εισήγηση θα κατατεθούν παραδείγματα διαφορετικότητας μεταξύ πολιτισμών που αντανακλώνται στη διδασκαλία της γλώσσας και θα επισημανθούν συγκεκριμένοι τομείς που καθώς αναθεωρούνται θα απελευθερώνουν την ελληνική γλώσσα από αντιλήψεις του παρελθόντος και θα ενισχύουν την διδασκαλία της στο παρόν. Ένα παιχνίδι γλωσσικής ελευθερίας που δημιουργείται από εκούσια αυτολογοκρισία και σεβασμό. Νέοι γλωσσικοί ορίζοντες που απελευθερώνουν αντί να διχάζουν και οδηγούν σταδιακά στην τροποποίηση αναλυτικών προγραμμάτων και διδακτικών εγχειριδίων.

Elena Panaritis
Stanford University

Η γλώσσα και η ταυτότητά μας

Sometime in the end of the first decade of 2000, global tolerable language about human behavior regarding everyday life, as well as, politics changed dramatically. The national borders economically and for human movement fell to almost zero; something pushed for and celebrated by the UN, the World Trade Organization, etc. National identities got ironed out, individual identities started taking the shape of a Uniformed Global Human Type.

Is this Type eliminating our human identity and how we can express that? Did it raise or reduced our freedom of expression or freedom to talk and write about strong feelings and tastes. Are we poorer or richer in our poetry, literature, written opinions. Are we pushed to lose our individual identity or identities and move to a common denominator identity – the Global Human Type.

I will present how we got to the point of struggle in keeping our identify through our language. I will start by explaining how, although things looked rich and good economically till the early 2000 we moved to a human behavior of resentment.

Γιάννης Μανδαλίδης
CNN Greece

Η δημοσιογραφική γλώσσα στα Διαδικτυακά Μέσα

Η μετάβαση της δημοσιογραφίας στο νέο διαδικτυακό περιβάλλον άλλαξε τις διαδικασίες παραγωγής της δημοσιογραφικής ύλης και κατ' επέκταση τους τρόπους χειρισμού το λόγου. Το Διαδίκτυο συνδυάζει τον γραπτό λόγο, στοιχείο του έντυπου Τύπου, με την ταχύτητα των ηλεκτρονικών μέσων (ραδιοφώνου και τηλεόρασης), τα οποία εισήλθαν δυναμικά με το νέο ελεύθερο ιδιοκτησιακό τους καθεστώς περίπου 10-15 χρόνια νωρίτερα, επιβάλλοντας ένα δικό τους γλωσσικό ύφος, συμφιλωμένο με την λιγότερο καλλιεργημένη καθομιλουμένη γλώσσα, στοιχείο που κληροδοτήθηκε και στη διάδοχη κατάσταση των ιντερνετικών μέσων. Παράλληλα, με το Διαδίκτυο εισήλθαν στη δημοσιογραφική γραφή και νέοι κανόνες που αφορούν στις τεχνικές βελτιστοποίησης των μηχανών αναζήτησης και την προβολή μέσω των κοινωνικών δικτύων. Στην ελληνική περίπτωση, η τεχνολογική αυτή μετάβαση, που ήταν ουσιαστικά μία μετάβαση σε ένα επιχειρηματικό μοντέλο της βιομηχανίας των ΜΜΕ, συνέπεσε χρονικά με την οικονομική κρίση, γεγονός που υποβάθμισε περεταίρω την ποιότητα του περιεχομένου στα μέσα ενημέρωσης, με την ποιότητα της δημοσιογραφικής γλώσσας να αντιμετωπίζεται ως «πολυτέλεια» δευτερευούσης σημασίας, ειδικά στα διαδικτυακά μέσα για τα οποία είναι διάχυτη η λανθασμένη αντίληψη ότι είναι προϊόντα χαμηλού κόστους.

**ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟ ΟΜΙΛΟ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΘΕΡΙΝΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ**

Δημήτρης Βαρδαβάς
Lancaster University, Kingston University, London

Όταν οι λέξεις πληγώνουν. Στοχασμοί για τα όρια της ελευθερίας του λόγου
Τόσο σε ακαδημαϊκό επίπεδο όσο και σε επίπεδο κουλτούρας η επίγνωση ότι οι λέξεις «πληγώνουν» αναδεικνύεται σε κοινό τόπο. Ο κλάδος της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου εκκινεί από την παραδοχή του λόγου ως ενεργού παράγοντα (ανα)παραγωγής και νομιμοποίησης αποκλεισμών και διακρίσεων. Παράλληλα, το κίνημα της πολιτικής ορθότητας προτείνει τροποποιήσεις στην εκφορά του λόγου για την επικράτηση μιας περισσότερο συμπεριληπτικής εκδοχής του. Ταυτόχρονα, ωστόσο, παρατηρείται μια ρευστότητα του λόγου και, σε ορισμένες περιπτώσεις, μια αδυναμία πρόβλεψης των συνεπειών του. Λέξεις που τυπικά «πληγώνουν», σε συγκεκριμένα περιβάλλοντα ενισχύουν την συνοχή της ομάδας. Λέξεις που τυπικά δεν «πληγώνουν», βλάπτουν παρά τις προθέσεις του ομιλητή. Μήπως η επιδραστικότητα του λόγου στο συναίσθημα συνεπάγεται ότι η γλωσσική βία δεν μπορεί ποτέ να εξαλειφθεί πλήρως; Και ποια μπορεί να είναι η ευθύνη του ομιλητή ως φορέα ενός λόγου που διαφεύγει του ελέγχου του; Τα ερωτήματα θα συζητηθούν με αναφορά στο έργο της Judith Butler.

Αντώνης Μαλλίδης
Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

*Η καλλιέργεια των ενόχων μέσω της καπήλευσης των έννομων αγαθών,
με αφορμή το Art Censorship*

Η καλλιέργεια των ενόχων μέσω της καπήλευσης των εννόμων αγαθών αποτελεί ένα φαινόμενο, το οποίο εκδηλώνεται με τη θέσπιση νόμου, χωρίς αυτός να περιγράφει συγκεκριμένες πράξεις, με αποτέλεσμα να μπορεί να εφαρμοστεί ενάντια σε ακαθόριστο αριθμό ατόμων. Και όπου βρίσκεται το ακαθόριστο, υπάρχει, συνήθως, και χώρος για το αυθαίρετο. Πώς είναι δυνατόν να χαρακτηρίζεται κάποιος ένοχος, όταν το γράμμα του νόμου δεν τον σκιαγραφεί; Ποια είναι η διάσταση ανάμεσα στον κανόνα και τη νομολογία και ποια είναι η σημασία αυτής της διάστασης; Με αφορμή το πρόσφατο παράδειγμα του κανόνα περί λογοκρισίας στην τέχνη (*Art Censorship*) και με εργαλείο τις ερμηνείες του νόμου, θα αναλύσω διεξοδικά τους τρόπους καλλιέργειας των ενόχων, ακόμα και όταν αυτοί οι τρόποι καλύπτονται από τον μανδύα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή και των κοινών επιθυμιών της ασφάλειας, εστιάζοντας στο πώς, κατά την άποψή μου, θα διασφαλιστεί η ομαλή λειτουργία των κανόνων δικαίου, ώστε αυτοί να διαφυλάττουν τα έννομα αγαθά της ελευθερίας, της ειρήνης, και της προσωπικότητας.

Δημήτρης Παυλίδης
Πάντειο Πανεπιστήμιο

Μετατρέποντας τους insiders σε outsiders:

Τα social media ως «θεματοφύλακας» της ελευθερίας του λόγου

Ακροβατούμε. Ισορροπούμε ανάμεσα σε αυτό που πρέπει και αυτό που δεν πρέπει, σε αυτό που σκεφτόμαστε και σε αυτό που τελικά εκφράζουμε. Στοχαζόμαστε και αυτολογοκρινόμαστε. Τα όρια εμφανίζονται στη ζωή μας από την πρώτη κιόλας στιγμή, από τις πρώτες προσπάθειες κοινωνικοποίησής μας, διαμορφώνοντας σταδιακά το ποιοι είμαστε, τι εκπροσωπούμε και ποιος είναι ο ρόλος μας στο κοινωνικό επίπεδο. Εξοπλισμένοι με αυτή την εμπειρία κινούμαστε και στο δημόσιο λόγο, μεγάλο μέρος του οποίου φαίνεται πως καταλαμβάνουν σήμερα οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης. Η αποστροφή προς τα παραδοσιακά μέσα έχει χαρίσει την πρωτοκαθεδρία σε αυτά τα νέα μοντέλα επικοινωνίας, τα οποία διατρέχουν κυρίως τη σκέψη του δυναμικού κομματιού της κοινωνίας, τους νέους ανθρώπους. Η επικράτηση αυτή παραχωρεί εξουσία για θέσπιση κανόνων και πλαισίου λειτουργίας, το οποίο πολλές φορές ξεπερνά και το ίδιο το θεσμοθετημένο και κοινωνικά συμφωνημένο πλαίσιο του νόμου. Περισσότερη ελευθερία - μεγαλύτερος περιορισμός, ανάλογα με τα υποκειμενικά και ιδιοτελή κριτήρια που τίθενται, όχι όμως από την οργανωμένη Πολιτεία αυτή τη φορά. Η συνθήκη αυτή δημιουργεί μία τομή στο δημόσιο λόγο και την προστασία του, αλλά και έναν μεγάλο κίνδυνο, τη διαμόρφωση μιας νέας κατηγορίας «αντισυστημικών» αποκλεισμένων, οι οποίοι υιοθετούν τον χαρακτηρισμό του «εξωτερικού» της κοινωνίας.

Αγγελική Βενετσάνου
Πανεπιστήμιο Αιγαίου

(Αν)ελευθερία λόγου και έκφρασης στον τουρκικό τύπο

Αν και από ιδιοκτησιακής πλευράς ο Τύπος στην Τουρκία εξασφαλίζει σε ικανοποιητικό βαθμό την ανεξαρτησία του από την κρατική εξουσία, καθώς στο μεγαλύτερο ποσοστό αποτελείται από ιδιωτικές επιχειρήσεις, η πραγματικότητα δυστυχώς απέχει μακράν από το προσδοκώμενο. Ειδικότερα, το τουρκικό κράτος έχει τη δυνατότητα να προσανατολίζει τα ΜΜΕ στην κατεύθυνση των εθνικών του συμφερόντων, να τα περιορίζει οποιαδήποτε στιγμή κρίνεται απαραίτητο, να τα ελέγχει άμεσα ή έμμεσα, να τα υποστηρίξει οικονομικά, να τα ευνοεί ή και το τελείως αντίθετο, να παύει δηλαδή τη λειτουργία τους. Όπως αντιλαμβανόμαστε, δεν είναι καθόλου τυχαίο το γεγονός ότι η Τουρκία, σύμφωνα με τον δείκτη «Ελευθερία του Τύπου» του Freedom House's 2021 κατέχει μία από τις χειρότερες θέσεις στην κατάταξη. Η κατάταξη αυτή δικαιολογείται επιπρόσθετα και από το γεγονός της φυλάκισης δημοσιογράφων με ψευδείς κατηγορίες σε βάρος τους, περιορισμούς στην υπηρεσία χρήσης του διαδικτύου, περιορισμούς στους ξένους δημοσιογράφους, άσκηση βίας εναντίον προσωπικού και εγκαταστάσεων ΜΜΕ, παράλληλα με ξαφνικές αλλαγές στους κανόνες λειτουργίας των ΜΜΕ. Ο τομέας του Τύπου στην Τουρκία χαρακτηρίζεται από σφιχτό κυβερνητικό έλεγχο, εξωτερικές παρεμβάσεις και λογοκρισία, τα οποία υπονομεύουν την ικανότητα του να λειτουργεί ανεξάρτητα και αντικειμενικά.

Κατερίνα Παναγιώτου
Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

*Στρατηγικές και πρακτικές ελευθερίας του λόγου και λογοκρισίας
στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης: Όρια και δυναμικές*

Η ελευθερία του λόγου αποτελεί ατομικό και συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα εκάστου/-ης πολίτη/-ισσας του ελληνικού κράτους. Από την άλλη, η λογοκρισία καθώς και οποιοδήποτε άλλο μέτρο καταστολής της ελεύθερης έκφρασης τόσο των πολιτών/-ισσών αλλά και του Τύπου απαγορεύονται (Αρ. 14). Λαμβάνοντας, λοιπόν, υπόψη ότι τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης και συγκεκριμένα η διαδικτυακή πλατφόρμα του Facebook συνιστούν μια κοινότητα πρακτικής, στην παρούσα ανακοίνωση θα επιχειρηθεί αφενός ο αναστοχασμός και αφετέρου ο προβληματισμός, αναφορικά με τα ρευστά όρια τόσο της ελευθερίας του λόγου όσο και της λογοκρισίας. Κοντολογίς, θα εξεταστεί με διαλογικούς όρους πότε είναι ή όχι αποδεκτό να εκφράζονται ή να «λογοκρίνονται» απόψεις που κρίνονται ως αντιεπιστημονικές ή θέσεις που στιγματίζουν ή/και αναπαράγουν διακρίσεις και αποκλεισμούς. Η διαπραγμάτευση του θέματος εκκινεί αντλώντας παραδείγματα από τον δημόσιο λόγο που λαμβάνει χώρα σε ομάδες γλωσσικού ενδιαφέροντος του Facebook.

Μαρία Περογιαννάκη
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

*Οι «αόρατοι» της πανδημίας. Το ζήτημα της ενημέρωσης και της πληροφόρησης
των ατόμων με αναπηρία στην περίοδο της υγειονομικής κρίσης*

Επικοινωνία είναι η ανταλλαγή μηνυμάτων ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα υποκείμενα, τον πομπό και τον δέκτη. Επικοινωνούμε για να εκφράσουμε τις επιθυμίες μας, να εκφέρουμε τις απόψεις μας, να αισθανθούμε, να δώσουμε οδηγίες, να αλληλεπιδράσουμε. Στη σημερινή και πρωτόγνωρη συγκυρία της υγειονομικής κρίσης, η Πολιτεία κλήθηκε να διαχειριστεί την πληροφόρηση όλων των πολιτών, αδιακρίτως. Η πανδημία που προκλήθηκε από τη νόσο της Covid-19 έθεσε σημαντικές προκλήσεις στους ιθύνοντες απέναντι στα άτομα με αναπηρία, δημιουργώντας ένα επιπλέον πλέγμα δυσκολιών ενημέρωσης και πληροφόρησής τους, ιδίως όσον αφορά στην πρόληψη και την αντιμετώπιση της νόσου. Στο άρθρο 4 του Συντάγματος θεσπίζεται η ισότητα όλων των Ελλήνων πολιτών, με τη δε διάταξη του άρθρου 5Α αυτού, κατοχυρώνεται το δικαίωμα όλων στην πληροφόρηση, με την ειδικότερη υποχρέωση του Κράτους, μεταξύ άλλων, να διευκολύνει την πρόσβαση στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά. Η παρούσα εισήγηση στοχεύει να παρουσιάσει τους τρόπους επικοινωνίας των ατόμων με αναπηρία και, ακολούθως, να αναδείξει τον τρόπο με τον οποίο (δεν) πραγματώνεται η ενημέρωση/πληροφόρηση των εν λόγω ατόμων από τα μέσα ενημέρωσης.

Κωνσταντίνος Μπεσίνας

Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Ο Δημόσιος λόγος των υγειονομικών: ανιχνεύοντας τα οφέλη και τις «παρενέργειες»

Στην εισήγηση αναλύω την πολυδιάστατη αξία του λόγου του ιατρονοσηλευτικού προσωπικού κατά την υγειονομική κρίση του κορονοϊού. Πέρα από τον αμιγώς ιατρικό λόγο εστιάζω και στον προσωπικό, βιωματικό λόγο των γιατρών και των νοσηλευτών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και ενημέρωσης. Μέσα από ενδεικτικά σταχυολογημένες αφηγήσεις γιατρών και νοσηλευτών προκύπτει ότι ο λόγος τους βοηθάει στην αποδοχή των περιοριστικών μέτρων από τους πολίτες, τονώνει την ενσυναίσθησή τους και προσφέρει θάρρος και ελπίδα για το μέλλον. Μέσω του λόγου τους οι υγειονομικοί αποκαλύπτουν την επικίνδυνη καθημερινότητά τους, ασκούν κριτική στην πολιτεία αποκαλύπτοντας τις ανεπάρκειες σε επίπεδο ανθρώπινου δυναμικού και ιατρικού εξοπλισμού αλλά και προβάλλουν την ανθρώπινη υπόσταση τους εκφράζοντας τα ποικίλα συναισθήματά που βιώνουν κατά την άσκηση του καθήκοντος. Στο πλαίσιο αυτό, οι προσπάθειες για περιορισμό της ελευθερίας του λόγου τους από διοικήσεις, κυβερνήσεις ή μέσα ενημέρωσης κατά τη διάρκεια της υγειονομικής κρίσης είναι άστοχες και αναποτελεσματικές, εφόσον δεν αποκαλύπτονται στοιχεία από το ιατρικό απόρρητο των ασθενών ούτε προπαγανδίζονται ψευδοεπιστημονικές θέσεις. Σε ένα δημοκρατικό πολίτευμα, η ελευθερία του λόγου είναι ένα αγαθό αδιαπραγμάτευτο και η αποτελεσματική αντιμετώπιση δυνητικών φαινομένων παραπληροφόρησης είναι εφικτή μέσα από την πληρέστερη εκπαίδευση των πολιτών, ώστε να προσεγγίζουν κριτικά κάθε έκφανση του δημόσιου λόγου. Σε κάθε περίπτωση, τα οφέλη της ελευθερίας του λόγου των υγειονομικών υπερτερούν των όποιων «ανεπιθύμητων παρενεργειών».

Ελένη Τσαλκατίδου

Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Αθλητές και Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης: Υπάρχει τελικά ελευθερία έκφρασης;

Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης και αθλητές: Μια σχέση αγάπης, που εξελίσσεται σε σχέση πάθους όσο περνούν τα χρόνια, καθώς αυτά αποτελούν μέρος της ζωής τους, τόσο εντός όσο και εκτός των αγωνιστικών χώρων. Πώς, όμως, εκφράζονται οι αθλητές στα ΜΚΔ; Μπαίνουν όρια στο περιεχόμενο των αναρτήσεών τους, που εν τέλει περιορίζουν την ελευθερία της έκφρασής τους; Και αν ναι, από ποιον/ποιους τίθενται αυτά τα όρια; Ποιος είναι ο ρόλος των ηγετών του αθλητισμού και ποιος του κοινού (followers);

Η παρούσα εισήγηση θα κληθεί να δώσει απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα μέσα από έρευνα που θα γίνει στα ΜΚΔ. Επίσης, θα καταγραφούν περιπτώσεις αθλητών (α) που λογοκρίθηκαν και (β) που ξεσήκωσαν θύελλα αντιδράσεων με τις αναρτήσεις τους, εστιάζοντας επίσης και στις συνέπειες που αυτές είχαν στην αθλητική τους καριέρα.

Βασιλική Καντζέλη

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Η ελευθερία της έκφρασης ως μοχλός συσπείρωσης και συγκρότησης του κινήματος #metoogreece. Μια θεωρητική προσέγγιση με παραδείγματα από τα ΜΚΔ

Η εργασία πραγματεύεται την έννοια της ελευθερίας της έκφρασης ως μέσο συσπείρωσης και εν γένει συγκρότησης του κινήματος #metoogreece, με αφορμή την αρχική εμφάνιση του κινήματος στην Ελλάδα τον Ιανουάριο του 2021, ύστερα από δημόσια καταγγελία γνωστής αθλήτριας. Διακρίνουμε συνολικά έξι περιπτώσεις γυναικών οι οποίες δημοσιοποίησαν τις εμπειρίες τους σε προσωπικούς λογαριασμούς στο Facebook και το Instagram, με σκοπό να ανιχνεύσουμε την υιοθέτηση παρόμοιων γλωσσικών και εκφραστικών επιλογών. Επιχειρούμε να αναλύσουμε το περιεχόμενο των κειμένων των καταγγελιών που αναφέρονται σε περιστατικά σεξουαλικής ή ψυχολογικής βίας στους χώρους του αθλητισμού και του θεάτρου, μέσω της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου. Προσέτι, εμπλουτίζουμε τον προβληματισμό μας διευρύνοντας τον ρόλο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στη διεκπεραίωση του αιτήματος για πηγαία έκφραση στη δημόσια σφαίρα, καθώς και τις εν δυνάμει προεκτάσεις του.

Κωνσταντίνα Κοτσοβού
Aston University, U.K.

Η ελευθερία χειραγωγείται ή/και χειραγωγεί. Η αφηρημένη έννοια της ελευθερίας ως ρητορική στρατηγική στην προεδρική έδρα από τον Ρούσβελτ έως τον Μπάιντεν.

Εμβαθύνοντας κανείς στις ατέρμονες βιβλιογραφικές σελίδες που επιστημονικά προσεγγίζουν και ερμηνεύουν τον πολιτικό λόγο με κεντρικό πυρήνα τις ταυτόσημες έννοιες της γλώσσας και της ρητορικής με προεκτάσεις στην κοινωνιολογία, πολιτική και γνωσιακή επιστήμη, θα κατέληγε εύλογα στο συμπέρασμα πως πρόκειται για ένα διεπιστημονικό κλάδο. Αρχικά, για να αναλύσουμε ένα λόγο πολιτικό θα πρέπει πρώτα να τον ορίσουμε: πρόκειται για ένα λόγο που απαιτεί ένα πολιτικό στέλεχος ως ομιλών υποκείμενο, τη διαλογική διαδικασία που απευθύνεται σε οποιοδήποτε πολιτικό γεγονός ή μήπως κάθε ομιλία μπορεί να χαρακτηριστεί ως εγγενώς πολιτική, καθώς εμπεριέχει μία καθοριστική τελολογική λειτουργία; Η εμπεριστατωμένη επιστημονική ανάλυση, λοιπόν, του πολιτικού λόγου επιβάλλεται να συγκεκριμενοποιηθεί, καθώς το εν λόγω κειμενικό είδος επιδέχεται ποικίλες, πολύπλοκες και διεπιστημονικές προεκτάσεις και ερμηνείες. Επομένως, η παρούσα εισήγηση θα προσεγγίσει τον πολιτικό ως λόγο τελολογικό, ο οποίος χαρακτηρίζεται εγγενώς από υποκείμενα νοήματα που λειτουργούν ως καθρέφτες ιδεολογίας με κυρίαρχο εργαλείο την κριτική γλωσσολογική ανάλυση και όπως εκείνος εκφέρεται σε έναν από τους ισχυρότερους πολιτικούς θρόνους, εκείνου της προεδρικής έδρας. Πιο συγκεκριμένα, το βασικό γλωσσικό κομμάτι της εν λόγω εξέτασης θα αποτελέσει η αφηρημένη έννοια της ελευθερίας, όπως εκείνη χρησιμοποιείται ως μέσο πειθούς ή επιβολής εξουσίας, ως μέσο «κακοήθους χειραγώγησης» έναντι στο μαζικό συμφέρον των πολιτών, ως ευφύεστατη στρατηγική ρητορείας που γεννά επικίνδυνες ιδεολογικές πολώσεις.

